

الله الرحمن الرحيم

دانشگاه تهران

دانشکده حقوق و علوم سیاسی

۲۵ / ۱۰ / ۱۳۸۱

وزارت اطلاعات تهران
مستند آرک

تشکل‌های غیر دولتی (NGOs)

در نظام حقوقی ایران

نگارش: مرتضی گودرزی

استاد راهنما: دکتر حسن مرادی

استاد مشاور: دکتر رضایی زاده

رساله برای دریافت درجه کارشناسی ارشد

در رشته حقوق عمومی

۴۳۰۲۱

دیماه ۱۳۸۱

۴۳۰۲۱

تقدیم به:

روح پدر بزرگوارم؛

آن که وجودش را عاشقانه در گرو تحصیل فرزندانش نهاد؛

و به مادر مهربانم؛

که گرمی بخش سال‌های جوانی‌ام در فقدان پدر بود؛

و به همسرم؛

که آنچه دارم حاصل حمایت‌ها و همفکری اوست؛

و به پسرم؛

که فرداهای روشن را برایش آرزو دارم.

چکیده

قدمت یکصد سالهٔ تشکل‌های غیردولتی در نظام حقوقی ایران مبین آن است که این تشکل‌ها در نظام حقوقی کشور به رسمیت شناخته شده‌اند. گرچه تا همین اواخر، سال ۱۳۷۸ در مصوبهٔ شورای عالی اداری، تعریف جامعی از این تشکل‌ها در مقررات حقوقی ایران به چشم نمی‌خورد، اما از آغازین مقررات موجود در این نظام حقوقی با تعاریف بسیطی از آن‌ها روبرو بوده‌ایم. با توجه به این تعاریف، تشکل‌های غیردولتی، مؤسسات مردمی داوطلبانه‌ای هستند که برای مقاصد غیرسیاسی و غیرانتفاعی تشکیل می‌شوند. "این تشکل‌ها مانند سایر مؤسسات خصوصی دارای شخصیت حقوقی بوده و با توجه به منشأ آن اصولاً باید از جمله اشخاص حقوق خصوصی باشند. همچنان شخصیت حقوقی آنها اصولاً مستقل بوده؛ مگر آن‌که برخی مؤسسات دولتی اقدام به تأسیس تشکل‌هایی با عنوان غیردولتی نمایند؛ که در این صورت باید چنین نهادهایی را وابسته به سازمان اصلی دانست. حیطة فعالیت این تشکل‌ها، انجام اعمال تصدی است. عضویت در این تشکل‌ها ارادی و غیر الزامی است. گونه‌های مختلف آنها شامل «فرهنگی - ایدئولوژیک»، «سنتی» و «مدرن» هر یک دارای انواعی می‌باشند. انواع مدرن این تشکل‌ها شامل: تشکل‌های توسعه‌ای و تشکل‌های حقوق بشری است، که امروزه از اهمیت بیشتری برخوردارند.

منابع مالی تشکل‌های غیردولتی در ایران را دریافت حق عضویت، کمک بخش خصوصی، کمک بخش عمومی و درآمدهای ناشی از سود فعالیت‌های تجاری آنها تشکیل می‌دهد. این تشکل‌ها از اهلیت برخوردار از حقوق مالی و حقوق سیاسی می‌باشند؛ اما از حقوق غیرمالی (ابوت، بنوت، ازدواج و...) مانند سایر اشخاص حقوقی محرومند. تشکل‌های غیردولتی ایران از مسؤولیت مدنی برخوردارند اما در خصوص مسؤولیت کیفری آنها دو تلقی وجود دارد که وجه ارجح آن است که مسؤولیت کیفری نیز متوجه آنهاست.

در آسیب شناسی حقوقی این تشکل‌ها باید به عدم توجه جدی به نقش این تشکل‌ها در افزایش مشروعیت حاکمیت، کاستن از تنش‌های اجتماعی و تأثیر آنها در کاستن از وظایف تصدی‌گری دولت اشاره نمود. دولت‌ها می‌توانند با مشارکت دادن مردم در امور تصدی از تبدیل شدن آنها به نیروهای

اپوزیسیون جلوگیری کرده، بلکه آنها را به صف همیاران خود بیافزایند. همچنین با رویکرد دوباره قوای سه گانه به توسعه اثربخشی این تشکلهای مجموعه نظام حقوقی و اجتماعی - سیاسی داخلی و بین المللی، ضروری است تا موانع پیش روی تأسیس، ثبت و فعالیت این تشکلهای محو گردد.

در حال حاضر با توجه به عدم وجود قانون نحوه فعالیت تشکلهای غیردولتی، ضروری است تا با همکاری قوای مقننه، مجریه و قضاییه و صاحب نظران امور تشکلهای غیردولتی، این نقیصه برطرف شده و مشکلات موجود بر سر راه قانونمند شدن فعالیت این تشکلهای مرتفع گردد.

فهرست مطالب

مقدمه.....	۱
فصل اول - مباحث بنیادین تشکل‌های غیردولتی.....	۳
بخش اول - ماهیت تشکل‌های غیردولتی.....	۴
گفتار اول - تعریف تشکل‌های غیر دولتی.....	۶
بند اول - تعریف لغوی تشکل‌های غیردولتی.....	۶
بند دوم - بررسی مقایسه‌ای تعاریف کاربردی (حقوقی) تشکل‌های غیر دولتی.....	۸
تعریف تشکل‌های غیردولتی داخلی.....	۸
مفهوم تشکل‌های غیردولتی در قانون فرانسه.....	۸
توصیف تشکل‌های غیر دولتی در قانون سوئیس.....	۸
تعریف تشکل‌های غیردولتی در نظام حقوقی انگلستان.....	۹
تعریف تشکل‌های غیردولتی در حقوق بین‌الملل.....	۹
مؤسسه حقوق بین‌الملل و تعریف تشکل‌های غیردولتی بین‌المللی.....	۹
اسناد سازمان ملل متحد و تعریف تشکل‌های غیردولتی بین‌المللی.....	۹
شورای اروپا و تعریف سازمان‌های غیردولتی بین‌المللی.....	۱۰
گفتار دوم - ماهیت و جایگاه حقوقی تشکل‌های غیردولتی.....	۱۱
بند اول - تشکل‌های غیر دولتی، نهادهایی حقوقی.....	۱۱
بند دوم - جایگاه تشکل‌های غیردولتی در مباحث حقوقی.....	۱۳
گفتار سوم - ویژگی‌های تشکل‌های غیردولتی.....	۱۶
بند اول - ویژگی‌های مشترک تشکل‌های غیردولتی داخلی (ملی).....	۱۶
۱ - ماهیت خصوصی.....	۱۶
۲ - عدم قصد سودبری از فعالیت‌ها.....	۲
۱۷.....	۱۷

- ۳- نفع عمومی (عام المنفعه بودن) ۱۸
- ۴- تأسیس توسط مقررات و قوانین داخلی یک کشور ۱۹
- بند دوم - ویژگی‌های تشکل‌های غیردولتی بین‌المللی ۱۹
- ۱- فعالیت مؤثر در حداقل دو کشور ۲۰
- ۲- اقامتگاه تشکل‌های غیردولتی ۲۰
- گفتار چهارم - علل ظهور و کارویژه‌های تشکل‌های غیر دولتی** ۲۲
- بند اول - عوامل اجتماعی ۲۲
- بند دوم - عوامل مذهبی ۲۳
- بند سوم - عوامل سیاسی ۲۴
- بخش دوم - ماهیت شخصیت حقوقی تشکل‌های غیردولتی** ۲۶
- گفتار اول - کلیات شخصیت حقوقی** ۲۸
- بند اول - تعریف شخصیت حقوقی ۲۹
- بند دوم - آغاز و پایان شخصیت حقوقی ۳۲
- بند سوم - اقسام اشخاص حقوقی ۳۴
- ۱- اشخاص حقوقی به اعتبار برخورداری از قدرت عمومی ۳۴
- ۱- ۱- اشخاص حقوقی حقوق عمومی ۳۴
- ۱- ۲- اشخاص حقوقی خصوصی ۳۵
- ۲- اقسام اشخاص حقوقی به اعتبار استقلال و عدم استقلال ۳۵
- ۱- ۲- اشخاص حقوقی مستقل ۳۷
- ۲- ۲- اشخاص حقوقی غیرمستقل (وابسته) ۳۸
- گفتار دوم - آثار شخصیت حقوقی** ۳۹
- بند اول - حیطة فعالیت شخصیت حقوقی ۳۹
- بند دوم - عضویت در اشخاص حقوقی ۳۹
- بند سوم - اموال و دارایی اشخاص حقوقی ۴۰
- ۱- کمک بخش خصوصی ۴۰
- ۲- کمک بخش عمومی ۴۱
- ۱- ۲- کمک مستقیم ۴۱
- ۲- ۲- واگذاری اجرای برخی طرح‌ها به تشکل‌های غیردولتی ۴۱

- ۲-۳- اتخاذ سیاست‌های تشویقی مالی در رابطه با تشکل‌های غیردولتی ۴۱
- ۳- مشارکت مستقیم دولت‌ها و سازمان‌های بین‌الدولی در اجرای طرح‌های تشکل‌های غیردولتی ۴۲
- بند چهارم - مقررات حاکم بر اشخاص حقوقی ۴۲
- بند پنجم - آثار و نتایج مترتب بر شخصیت حقوقی ۴۳
- ۱- مشخصات شخص حقوقی ۴۳
- ۲- حقوق و تکالیف ۴۳
- بند ششم - اهلیت اشخاص حقوقی ۴۴
- ۱- اصول حاکم بر اهلیت اشخاص حقوقی ۴۴
- ۲- حدود اجرای اهلیت اشخاص حقوقی ۴۵
- بند هفتم - اموال ۴۷
- بند هشتم - مسئولیت ۴۸
- بخش سوم - تقسیم‌بندی و کار ویژه‌های تشکل‌های غیردولتی ۵۲**
- گفتار اول - اقسام تشکل‌های غیردولتی ۵۴**
- بند اول - دسته‌بندی از لحاظ کارکرد و مأموریت اجتماعی ۵۴
- بند دوم - دسته‌بندی از لحاظ گروه‌های اجتماعی ۵۵
- گفتار دوم - تشکل‌های غیردولتی در عرصه بین‌المللی ۵۷**
- بند اول - قانون اساسی و روابط بین‌المللی تشکل‌های غیردولتی ۵۷
- بند دوم - قوانین و مقررات عادی و روابط بین‌المللی تشکل‌های غیردولتی ۵۸
- فصل دوم - تشکل‌های غیر دولتی در عرصه امور عمومی ایران ۶۰**
- بخش اول - رویکرد نظری حقوق ایران به تشکل‌های غیردولتی ۶۲**
- گفتار اول - قوانین بنیادین ایران و تشکل‌های غیردولتی ۶۴**
- بند اول - قانون اساسی مشروطیت ۶۴
- بند دوم - قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران ۶۵
- ۱- رویکرد مقدمه‌ق.ا.ج.ا.ا. به مشارکت عمومی ۶۵
- ۲- تشکل‌های غیردولتی و رویکرد قانون اساسی ج.ا.ا. ۶۶
- گفتار دوم - قوانین غیربنیادین ایران و تشکل‌های غیردولتی ۷۳**

- بند اول - قانون‌های برنامه توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی ۷۳
- ۱ - قانون برنامه اول ۷۳
- ۲ - قانون برنامه دوم ۷۴
- ۳ - قانون برنامه سوم ۷۷
- بند دوم - قوانین عادی (غیر بنیادین) ایران و تشکل‌های غیردولتی ۸۳
- ۱ - تعریف تشکل‌های غیردولتی در حقوق ایران ۸۳
- ۱ - ۱ - قانون تجارت ۸۴
- ۱ - ۲ - قانون فعالیت احزاب، جمعیت‌ها و ۸۶
- ۱ - ۳ - مصوبه ۱۳۷۵/۸/۸ شورای عالی انقلاب فرهنگی ۸۷
- ۱ - ۴ - مصوبه شورای عالی اداری مورخ ۱۳۷۷/۱۰/۲۰ ..... ۸۸
- ۱ - ۴ - مصوبه شورای عالی اداری مورخ ۱۳۷۸/۱۲/۱۱ ..... ۸۹
- ۱ - ۵ - پیش‌نویس «قانون نحوه تشکیل، ثبت و فعالیت سازمان‌های غیردولتی» وزارت کشور ۱۳۸۰ ..... ۸۹
- ۲ - ثبت تشکل‌های غیردولتی ۹۱
- ۲ - ۱ - ثبت تشکل‌های غیردولتی در قانون تجارت ایران ۹۱
- ۲ - ۲ - قانون فعالیت احزاب، جمعیت‌ها و ۹۲
- ۲ - ۳ - مصوبه شورای عالی انقلاب فرهنگی مورخ ۱۳۷۵/۸/۸ ..... ۹۴
- ۲ - ۴ - مصوبه شورای عالی اداری برای تأسیس تشکل‌های تخصصی صنعتی و مشارکت مردمی ۹۵
- ۲ - ۵ - مصوبه شورای عالی اداری در خصوص «نحوه صدور مجوز تأسیس تشکل‌های غیردولتی» ۹۵
- ۲ - ۶ - پیش‌نویس قانون نحوه تشکیل، ثبت و فعالیت سازمان‌های غیردولتی، وزارت کشور ۱۳۸۰ ..... ۹۷
- بخش دوم - شخصیت حقوقی تشکل‌های غیردولتی و آثار آن در حقوق ایران** ۹۸
- گفتار اول - شخصیت حقوقی تشکل‌های غیردولتی در حقوق ایران** ۱۰۰
- بند اول - تشکل‌های غیردولتی، واجد شخصیت حقوقی ۱۰۰
- بند دوم - شخصیت حقوقی حقوق عمومی یا خصوصی ۱۰۰
- بند سوم - شخصیت حقوقی مستقل یا وابسته ۱۰۲
- گفتار دوم - آثار مترتب بر شخصیت حقوقی تشکل‌های غیردولتی** ۱۰۶
- بند اول - حیطه فعالیت ۱۰۶
- بند دوم - عضویت ۱۰۶
- بند سوم - اموال و دارایی‌ها ۱۰۸
- بند چهارم - حقوق و تکالیف ۱۱۱

بند پنجم - اهلیت	۱۱۱
بند ششم - مسؤولیت	۱۱۳
فصل سوم - آسیب‌شناسی تشکل‌های غیردولتی	۱۱۷
بخش اول - رویکردها و مبانی نظری	۱۱۹
گفتار اول - تحولات جهانی و موقعیت تشکل‌های غیردولتی	۱۲۱
گفتار دوم - تحولات سیاسی - اجتماعی ایران و تشکل‌های غیردولتی	۱۲۳
بخش دوم - آسیب‌شناسی کارکردی تشکل‌های غیردولتی	۱۲۷
گفتار اول - سازماندهی تشکل‌های غیردولتی در حقوق ایران	۱۲۹
بند اول - نحوه تأسیس تشکل‌های غیردولتی	۱۳۰
بند دوم - شخصیت حقوقی تشکل‌های غیردولتی	۱۳۲
بند سوم - ثبت تشکل‌های غیردولتی	۱۳۴
بند چهارم - فعالیت مالی تشکل‌های غیردولتی	۱۳۵
۱ - منابع داخلی	۱۳۵
۲ - منابع مالی خارجی	۱۳۷
بند پنجم - مسؤولیت تشکل‌های غیردولتی	۱۳۸
گفتار دوم - فعالیت‌های بین‌المللی تشکل‌های غیردولتی	۱۴۲
نتیجه	۱۴۴
منابع و مأخذ	۱۴۸
پیوست‌ها	۱۵۰

مقدمه

تشکل‌های غیردولتی^۱ در مفهوم امروزی خود از اواخر قرن ۱۹ و اوایل قرن ۲۰ در اروپای غربی شکل گرفته‌اند. ظهور چنین سازمان‌های اجتماعی را باید یکی از جلوه‌های بارز مشارکت مدنی - سیاسی در جوامع اروپایی و پیامد نهضت‌های اجتماعی - سیاسی قرون ۱۸ و ۱۹ در آن جوامع تعبیر کرد. گرچه توسعه کمی و گسترش حیطه‌های عملکردی این تشکل‌ها از نیمه دوم قرن ۲۰ و بویژه دهه ۹۰ و پس از آن، در جوامع ملی و فرا ملی رخ نموده است؛ اما این امر نباید پیگیری و بازشناسی ریشه‌ها و علل و عوامل زمینه‌ساز بروز چنین نهادهای حقوقی - سیاسی و تأثیر آن در شکل‌گیری نهادهای ملی غیردولتی در ایران را کم اهمیت نماید. بی‌شک، در این بحبوحه جوامعی که تجربه دیر پای از همزیستی با چنین تأسیسات حقوقی - اجتماعی نداشته باشند، افزون بر سایر جوامع نیازمند به چنین کنکاشی خواهند بود.

تشکل‌های غیردولتی به سان تمامی پدیده‌های اجتماعی^۲ زاده علل و عوامل قابل فهم و مرتبط باشرایط زمان و مکان زایش خود هستند و بدین سان در عرصه علوم اجتماعی (علم حقوق نیز از جمله آنهاست) که تمامی پدیدارها را از منظر علت و معلولی مورد کاوش قرار می‌دهد، بررسی علل ظهور این تشکل‌ها و نحوه زندگی آنها در جامعه حقوقی ملی و فراملی‌گریزناپذیر است.

تحرک اجتماعی گسترده‌ای که این نهادها در گستره جهانی آغاز کرده و پی می‌گیرند آن چنان مؤثر می‌نماید که اثر بخشی خود را علاوه بر زادگاه اصلی خود - اروپا - در شکل مدرن به سایر مرزهای قاره‌ای تسری داده‌اند. حوزه‌های مختلف امور توسعه‌ای و امور حقوق بشری از جمله «حوزه‌های هدف» برای این تشکل‌ها به شمار می‌آید. استراتژی «گسترش جغرافیایی» و «زدودن مرزهای تعریف شده جغرافیایی» و به «انفعال کشیدن رژیم‌های سیاسی» از جمله استراتژی‌ها و راهبردهایی است که فرا روی آنها بوده و با اتکا به حمایت‌های گسترده فنی و مالی سازمان‌های بین‌المللی به ویژه سازمان ملل متحد و سازمان‌ها و شوراهای تخصصی آن، هر روز مرزهای تازه‌ای را می‌گشایند.

تأثیر این سازمان‌ها و تشکل‌ها در حیات حقوقی - سیاسی و به تبع آن حیات اجتماعی کشورها آن چنان است که اقتضای پرداختن به جایگاه و گونه تعاملی رژیم‌های حقوقی کشورهای مختلف با آنها، از جمله موضوعات قابل توجه در مباحث حقوق عمومی به شمار می‌آید. در این خصوص مقالات متعددی در بایگای‌های اطلاع‌رسانی جهانی توسط فعالان حوزه حقوق عمومی از ملیت‌های مختلف به فراوانی یافت

1. Non - Governmental Organisations (NGOS).

2. Social Phenomenons.

می‌شود.

آنچه اینجانب را بر آن داشت تا به تشکل‌های غیردولتی به عنوان موضوع پایان نامه مقطع کارشناسی ارشد رشته حقوق عمومی نگریده و توجه خود را به آن مبذول نمایم؛ حضور و گسترش نقش‌های مورد ادعای این تشکل‌ها در راستای افزایش مشارکت همگانی افراد جوامع در امور اجتماعی و کاستن از اعمال تصدی بخش عمومی، به عنوان یکی از معضلات پایدار بخش دولتی ایران می‌باشد. کارگشایی مورد انتظاری که برای حضور این تشکل‌ها در عرصه اعمال تصدی دولت متصور است، به گونه‌ای است که در صورت مدیریت صحیح و استراتژیک این تشکل‌ها، می‌توان به آرزویی دیرینه که همانا واگذاری امور غیرحاکمیتی به بخش خصوصی است، جامه عمل پوشانید. از سویی دیگر با گسترش حضور و مشارکت مردمی در عرصه‌های مورد نظر، می‌توان پویایی و حیات اجتماعی مورد توجه قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران در سایه احکام و مقررات نورانی اسلام را تضمین نمود.

این تحقیق بر آن است تا با واقع‌اندیشی و دوری‌گزیدن از گرایش‌های سیاسی و تمایلات شخصی، با اتکا به مستندات موجود در مجموعه مقررات و اسناد حقوقی - قانونی معتبر و دیدگاه اندیشمندان، حقوقدانان و صاحب‌نظران مسایل اجتماعی - سیاسی ایران و با هدایت آنها در مسیری حقوقی، تا آنجا که در توان محقق است و با در نظر گرفتن ظرفیت موضوع پایان نامه و حجم لازم الرعایه برای آن، به «بررسی وضعیت تشکل‌های غیر دولتی در نظام حقوقی ایران» بپردازد.

بر خود لازم می‌دانم تا از راهنمایی‌های بی‌شائبه جناب آقای دکتر حسن مرادی، استاد راهنمای محترم؛ جناب آقای دکتر رضایی‌زاده، استاد محترم مشاور در این پایان نامه تشکر و قدردانی نمایم. ضمناً، از جناب آقای دکتر میرعباسی مدیر گروه حقوق عمومی دانشکده حقوق و علوم سیاسی دانشگاه تهران و جناب آقای دکتر عباسعلی کدخدایی، که داوری این پایان‌نامه و همفکری و مساعدت لازم را با اینجانب مبذول داشته‌اند، صمیمانه سپاسگزاری می‌نمایم. همچنین از تلاش دلسوزانه جناب آقای کاظمی که در تایپ و صفحه‌آرایی متن پایان‌نامه تشکر کرده و موفقیت همگان را از خداوند منان خواستارم. در پایان و به عنوان قدردانی، از مشوق و حامی همیشگی‌ام، همسر صبورم که نقش اساسی را در ادامه فعالیت تحصیلی اینجانب ایفا نموده است صمیمانه تشکر می‌نمایم و سعادت و پیشرفت کافه جامعه ایرانی و اندیشمندان و فرهیختگان این مرز و بوم را از یگانه دادار هستی آرزو می‌نمایم.

فصل اول

مباحث بنیادین شکل‌های غیردولتی

- بخش اول: ماهیت شکل‌های غیردولتی
- بخش دوم: شخصیت حقوقی و تأثیر آن در فعالیت شکل‌های غیردولتی
- بخش سوم: تقسیم‌بندی و کار ویژه‌های شکل‌های غیردولتی

بخش اول

ماهیت تشکل‌های غیردولتی

- گفتار اول - تعریف تشکل‌های غیر دولتی
- گفتار دوم - ماهیت و جایگاه حقوقی تشکل‌های غیردولتی
- گفتار سوم - ویژگی‌های ملحوظ در تعاریف تشکل‌های غیر دولتی
- گفتار چهارم - علل ظهور و کارویژه‌های تشکل‌های غیر دولتی

برای بحث و پژوهش پیرامون یک شی یا یک مفهوم، آنچه در مرحله نخست مطرح می‌شود، بحث از چیستی و ماهیت آن است. زیرا تا ماهیت یک شیء یا مفهوم معلوم نباشد، نمی‌توان از عوارض و اوصاف آن بحث نمود. برای توصیف موضوع مورد بحث که ماهیت تشکل‌های غیردولتی است، باید به سؤالاتی پاسخ داد. این سؤالات را می‌توان چنین برشمرد:

تشکل‌های غیردولتی به چه نهادها و سازمان‌هایی اطلاق می‌شود؟

- این تشکل‌ها باید چه ویژگی‌هایی را دارا باشند تا به آنها «تشکل غیردولتی» گفته شود؟

- چه تعاریفی برای تبیین چیستی این نهادهای اجتماعی - سیاسی در حقوق ملی (داخلی) و حقوق فراملی

(بین‌المللی) ارایه شده است؟

- جایگاه حقوقی این تشکل‌ها چگونه است؟

تعاریفی که به دنبال یافتن آن در موضوع مورد بحث هستیم. شامل «تعاریف لغوی» و

«تعاریف اصطلاحی» (حقوقی) می‌شود که توسط منابع قابل استناد ارایه شده است. بحث از تعاریف ارایه

شده از تشکل‌های غیردولتی در این فصل به عنوان یک راهبرد در ادامه تحقیق کارگشا خواهد بود و با توجه

به این تعاریف است که زمینه‌سازی بررسی ماهوی تشکل‌های غیردولتی فراهم می‌شود. آنچه در گفتارهای

آتی ارایه می‌شود در راستای تحقق این هدف خواهد بود.